

Eline Taule Sivertsen

En 10.klasses tanker om kjønn

Bacheloroppgave i LGU53002 Pedagogikk og elevkunnskap 4
(5-10)

Veileder: Mette Nygård

Mai 2019

Eline Taule Sivertsen

En 10.klasses tanker om kjønn

Bacheloroppgave i LGU53002 Pedagogikk og elevkunnskap 4 (5-10)

Veileder: Mette Nygård

Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet



NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Begrepet kjønn og kjønnsforskjeller er blitt diskutert mye de siste tiårene, og det har vokst fram nye måter å forstå dette på. To av disse forståelsene har samlebetegnelsene *poststrukturalisme* og *evolusjonspsykologi*. Det finnes flere personer som har utmerket seg i debatten om kjønn med sine meninger og teorier. I denne oppgaven skal jeg fokusere på to av dem, Judith Butler og Camille Paglia. Hvordan vi forstår kjønnsbegrepet er i endring, og dette kan også ha betydning i skolen. Det kan være nyttig å ha innblikk i elevenes forståelser av kjønn i forbindelse med undervisning i dette temaet. Hvilke forståelser elevene har kan også si oss noe om samfunnets utvikling. I denne oppgaven forsøker jeg dermed å svare på hvilke forståelser av kjønn som kommer til uttrykk hos en norsk 10.klasse i 2019. Ved å foreta en kvalitativ spørreundersøkelse i en 10.klasse samlet jeg inn data som gir et innblikk i elevenes tanker om kjønn. Jeg har deretter drøftet elevenes svar og sett etter likhetstrekk med teori.

Undersøkelsen viser at det er innslag av både poststrukturalisme og evolusjonspsykologi i klassen. Flere elever viser også likhetstrekk til Judith Butler eller Camille Paglia sine tanker. De fleste skriver at både kropp og følelser spiller inn på en persons kjønn. Det tydeligste og mest interessante funnet er at et klart flertall av elevene har en blandet forståelse av kjønn, med innslag av begge teorier. Dette kan kanskje si oss noe om samfunnets utvikling, og at kjønnsbegrepet er mer komplekst enn det har vært tidligere.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn for valg av oppgave	4
1.2 Problemstilling	5
2. Teori	6
2.1 Biologisk og sosialt kjønn	6
2.2 Kjønn i historien	7
2.3 Kjønnsteori og kjønnsforskning	7
2.4 Ulike forståelser og tilnæringsmåter til kjønn	7
2.5 Poststrukturalisme	8
2.5.1 Psykoanalytisk forståelse	8
2.5.2 Diskursiv tilnærming	8
2.6 Evolusjonspsykologi	9
2.7 Judith Butler	9
2.8 Camille Paglia	9
3. Metode	10
3.1 Kvalitativ spørreundersøkelse som metode	10
3.2 Gjennomføring av undersøkelse	10
3.3 Analyseprosessen	11
3.4 Etske hensyn	11
3.5 Validitet og reliabilitet	12
4. Analyse av resultater	13
4.1 Definisjonen av kjønn	13
4.1.1 Elevenes definisjoner	13
4.1.2 Kategorier av kjønn	15
4.1.3 Bestemmelse av kjønn	15
4.2 Kjønnforskjeller	17
4.3 Kjønnets betydning i samfunnet	20
5. Avslutning	23

Litteraturliste 25

Vedlegg 1 27

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av oppgave

Hvordan mennesker i vår kultur har forklart begrepet kjønn har endret seg opp igjennom historien, i takt med samfunnets og naturvitenskapens utvikling. Det siste århundret har den vestlige verden gjennomgått store forandringer på områder som omhandler kjønn. Feminismens fremvekst og økt likestilling har ført til at kjønnsrollene er annerledes i dag enn for hundre år siden, og hvordan vi ser på kjønnsforskjeller er også endret som et resultat av større kunnskap om menneskekroppen. Samfunnsdebatten har de siste årene vært preget av nye måter å forstå kjønn på. Begrepene kjønn og kjønnsidentitet, og forskjellene mellom disse, har fått mer fokus. Nye begreper som *født i feil kropp* har blant annet fått innpass i språket vårt og blitt et kjent fenomen for mange gjennom ulike medier. I 2016 ble det vedtatt en ny lovendring som gjør at alle over 16 år kan endre juridisk kjønn basert på egen opplevelse av kjønn og kjønnsidentitet (Lov om endring av juridisk kjønn, 2016, §2). Det arbeides for å tilrettelegge for ulike kjønnsidentiteter og for at alle skal kunne få være seg selv, blant annet gjennom foreninger som FRI og Skeiv ungdom. Hvert år arrangeres det Pride-festivaler rundt om i landet vårt for å feire mangfold av kjønnsidentitet og seksuell orientering. Alt dette viser at kjønn er svært viktig og ikke minst omdiskutert i samfunnet vårt i dag. For mange er det en spennende og viktig utvikling, for andre kan det virke forvirrende og unødvendig, og også problematisk. Det er dermed også viktig å nevne at denne utviklingen, og spesielt den feministiske utviklingen, blir kritisert av mange. Men hva tenker egentlig de som vokser opp i dette samfunnet om kjønn? Dagens ungdommer former morgendagens samfunn, og deres meninger kan si noe om samfunnsutviklingen.

Læreplanen i naturfag sier at elevene skal drøfte problemstillinger knyttet til blant annet kjønnsidentitet og seksualitet, samt kunne beskrive kroppen og dens hormonsystem (Utdanningsdirektoratet, 2013, s.9). Det kan som lærer være nyttig å ha kjennskap til hvilke oppfatninger og forståelser elevene allerede har, eller er i ferd med å utvikle, når man skal undervise i disse temaene. Jeg ser det derfor som meget interessant og dagsaktuelt å undersøke hvilke forståelser for kjønn dagens oppvoksende generasjon har.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven vil jeg altså forsøke å finne ut hvordan dagens ungdomsgenerasjon forstår kjønnsbegrepet, og i hvilken grad ulike kjønnsteorier kommer fram i disse forståelsene. Jeg vil derfor se på ulike kjønnsteorier som finnes i kjønnsforskningen i dag, og se om elevene har elementer av disse i sin forståelse. Dette vil jeg gjøre ved å foreta en undersøkelse i en norsk 10.klasse, og deretter analysere svarene i lys av valgt teori. Jeg har dermed valgt å formulere min problemstilling slik:

Hvilke forståelser av kjønn kommer til uttrykk hos en norsk 10.klasse i 2019?

2. Teori

Kjønnteori er et stort fagfelt med mange ulike tilnærminger til kjønnsbegrepet. Jeg tar utgangspunkt i to av dem som jeg ser på som populære i dag, poststrukturalisme og evolusjonspsykologi. Disse representerer to ulike måter å forstå mennesket på. Det er mange kjønnteoretikere som har utmerket seg i dagens samfunnsdebatt. Jeg har valgt å fokusere på to av disse; Judith Butler og Camille Paglia. Dette er fordi de begge har fått stor oppmerksomhet både i fagmiljøet, og i ulike medier hvor kjønn og kjønnsforskjeller blir diskutert. I tillegg representerer de to svært ulike måter å se kjønn på, og da spesielt hvordan kjønnsforskjeller kommer til uttrykk i samfunnet vårt. Jeg tar utgangspunkt i deres tanker om kjønn, samt poststrukturalisme og evolusjonspsykologi, og vil undersøke om det finnes elementer av disse i elevenes svar.

2.1 Biologisk og sosialt kjønn

I engelsk litteratur skilles det mellom begrepene *sex* og *gender*, det vi på norsk kaller biologisk og sosialt kjønn. Det norske ordet *kjønn* inkluderer begge disse begrepene.

Oxford English Dictionaries definerer begrepet *sex*, på norsk *biologisk kjønn*, som

“Either of the two main categories (male and female) into which humans and most other living things are divided on the basis of their reproductive functions.”

og videre begrepet *gender*, på norsk *sosialt kjønn*, slik:

“Either of the two sexes (male and female), especially when considered with reference to social and cultural differences rather than biological ones. The term is also used more broadly to denote a range of identities that do not correspond to established ideas of male and female.”

Biologisk kjønn bestemmes av kroppen og dens reproduktive funksjon, mens sosialt kjønn handler om identitet, og refererer mer til sosiale og kulturelle forskjeller enn biologiske.

2.2 Kjønn i historien

Hvordan mennesker forstår kjønn varierer i ulike kulturer og samfunn, og har dermed også endret seg med tiden. Den greske legen Galenos skrev i det andre århundret at menn og kvinner var av ulikt kjønn, men at kvinner bare var menn vridd innover. Han mente at kjønnsorganene var de samme hos begge kjønn, men at de hos kvinnen befant seg på innsiden av kroppen (Laqueur, 1990, s.4). Historikeren Thomas Laqueur skriver at det tidligere var vanlig å tenke at det kun fantes ett biologisk kjønn, det han kaller en *ettkjønnsmodell*. Samfunnet vårt gikk ifølge Laqueur (1990) over til en tokjønnsmodell i forbindelse med ny kunnskap om anatomiske forskjeller som hovedsakelig startet i opplysningstiden på 1700-tallet. Det vanligste synet på kjønn har siden den gang vært at det finnes to stabile, forskjellige kjønn og at de politiske, økonomiske og kulturelle livene til menn og kvinner, altså kjønnsrollene, har vært basert på dette (Laqueur, 1990, s.6). Dette synet har i løpet av 1900-tallet blitt utfordret av mange nye forståelser og måter å tenke kjønn på. I de siste tiårenes kjønnsforskning er det enkelte teoretiske perspektiver som har hatt ekstra stor innflytelse. Vi kan samle disse under begrepene poststrukturalistiske og sosialkonstruktivistiske teorier (Mühleisen & Lorentzen, 2006, s. 277).

2.3 Kjønnsteori og kjønnsforskning

Kjønnsteorien er blitt et eget fagfelt som har vokst fram dels som kritikk av de tradisjonelle forståelsene av kjønn, og dels som et forsøk på å åpne for nye måter å tenke kjønn på. Det feministiske perspektivet står sterkt innenfor kjønnsteorien, og feministiske tenkere har vært, og er fremdeles, sentrale bidragsytere til utviklingen av den. Kjønnsteoretikere stiller seg spørsmål om hva kjønn er, hvordan kjønnsforskjeller oppstår og hvilke forestillinger som ligger til grunn for den måten kjønn framstår i vår kultur i dag (Jegerstedt & Mortensen, 2008, s.15).

2.4 Ulike forståelser og tilnæringsmåter til kjønn

Det finnes mange ulike forståelser og tilnæringer til disse spørsmålene. Det er flere kjønnsteoretikere som har gjort seg bemerket for sine ulike teorier, og som har hatt betydning for

kjønnsforskningen. Felles for dem er at de alle er inspirert av og videreutvikler, eller kritiserer, teorier som har oppstått gradvis i løpet av 1900-tallet. Jeg vil nå se nærmere på poststrukturalisme, de teoriene denne retningen er inspirert av og evolusjonspsykologi. Deretter vil jeg kort beskrive Judith Butler og Camille Paglia sine bidrag til kjønnsdebatten.

2.5 Poststrukturalisme

Poststrukturalismen startet som en retning innen filosofi på 1960-tallet. Den ønsker å utfordre vedtatte sannheter og dominansen av den vitenskapelige kunnskapen i samfunnet. For poststrukturalister handler sannhet om perspektiv fremfor noe absolutt og uforanderlig. Livet defineres ikke kun av vitenskap, men språk, tanke og erfaring har stor betydning (Williams, 2005, s.14 - 16). Poststrukturalistene anser ikke kjønn som en egenskap ved individet, men heller som sosial og kulturell praksis (Mühleisen & Lorentzen, 2006, s. 277). Poststrukturalismen har tatt inspirasjon fra ulike teorier, blant andre psykoanalyse og den diskursive tilnærmingen.

2.5.1 Psykoanalytisk forståelse

Den psykoanalytiske tilnærmingen til kjønn bygger på Sigmund Freuds teorier om at kjønn ikke er en gitt størrelse, men en identitet som resultat av en lang og farefull utviklingsprosess. Kjønnsideitet anses dermed som noe konstruert, ikke som noe medfødt og gitt av naturen. Psykoanalysen har altså en konstruktivistisk grunnholdning til spørsmålet om kjønn (Mortensen, 2008, s.22-23).

2.5.2 Diskursiv tilnærming

Den diskursive tilnærmingen bygger på den franske filosofen Michel Foucault sine tanker om at seksualitet og kjønn blir til i det vi snakker om dem. Som følge av dette vil den dominerende diskursen bli ansett som sant, og dette styres av makt. Kjønn og kjønnsforskjell er altså i henhold til den diskursive tilnærmingen noe som alltid er i endring (Jegerstedt & Mortensen, 2008, s.18).

2.6 Evolusjonspsykologi

Evolusjonspsykologer forsøker å forstå menneskers atferd, følelser og tanker med utgangspunkt i at mennesket er et resultat av evolusjon (Kennair, 2017). Dette gjør mennesket - med sitt sinn, tanker, følelser og kultur, til en del av naturen. Evolusjonspsykologien baserer seg på at menneskers biologi stammer fra jeger- og sankersamfunnet, og at vårt genetiske materiale i liten grad har endret seg siden den gang (Kennair, 2004, s.15). Vår atferd, kjønn og kjønnsforskjeller kan dermed i mange tilfeller forklares med utgangspunkt i biologien.

2.7 Judith Butler

Judith Butler anses ofte som en poststrukturalistisk kjønnsteoretiker. Hun er en av de som har tatt inspirasjon fra blant andre Michel Foucault og Simone de Beauvoir, som i 1949 ble kjent for sin utgivelse av boken *Det annet kjønn*, og spesielt for sitatet “*Man fødes ikke som kvinne, man blir det*” (Sampson, 2008, s.46). Judith Butler er kritisk til begrepet biologisk kjønn, og mener at kjønn ikke er noe vi er eller har, men noe som framstår gjennom handlinger og praksis, ikke minst gjennom måtene vi snakker om kjønn på. Det sosiale kjønn er det primære og skaper en illusjon om at det finnes et biologisk kjønn som er mer “naturlig” (Jegerstedt, 2008, s.76-77).

2.8 Camille Paglia

Camille Paglia er en av dem som kritiserer poststrukturalismen. Hun er kritisk til å distansere seg fra naturen, og mener at vi ikke kan fri oss fra det faktum at vi er naturgitte, biologiske vesener. Med dette følger en rekke biologiske og psykologiske kjønnsforskjeller. Det er altså en naturgitt forskjell mellom kjønnene som vi ikke kan unngå, men hun understreker også at begge kjønn har elementer av det kvinnelige og det mannlige i seg (Jegerstedt, 2008, s. 249-251).

3. Metode

Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan vi kan innhente informasjon om den sosiale virkeligheten (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.16). Metodene dreier seg om hvordan vi innhenter, organiserer og tolker denne informasjonen (Larsen, 2017, s.17). Den samfunnsvitenskapelige forskningsmetoden kan deles i to; kvantitativ og kvalitativ metode. I kvantitativ metode er hensikten å samle inn tellbare opplysninger (Larsen, 2017, s.25). Ved kvalitativ metode ønsker forskeren å få innsikt i forskningsdeltakernes perspektiv eller oppfatning av virkeligheten (Nilssen, 2014, s.25).

3.1 Kvalitativ spørreundersøkelse som metode

Med tanke på problemstillingen min har jeg i denne undersøkelsen tatt i bruk kvalitativ metode. Hensikten er å få innblikk i en liten gruppe elevers tanker og refleksjoner rundt kjønnsbegrepet. Jeg ser det som mer interessant å undersøke en hel klasse fremfor noen få elever, og har dermed valgt å benytte kvalitativt spørreundersøkelse som metode. Jeg har laget et spørreskjema hvor spørsmålene er åpne, og det er opp til hver enkelt elev hvor utfyllende de vil svare. Det gir meg mulighet til å få innblikk i elevenes refleksjoner, og hvor engasjerte de er i temaet. Jeg har deretter analysert innleveringene og på bakgrunn av disse formulert noen kategorier som jeg videre vil drøfte i lys av teorien.

3.2 Gjennomføring av undersøkelse

Undersøkelsen ble gjennomført i en 10.klasse. 15 elever var til stede den dagen, og de svarte på oppgavene på sine vanlige plasser i klasserommet. Elevene ble bedt om å svare på noen spørsmål angående begrepet kjønn som ble omtalt som en refleksjonsoppgave (*vedlegg 1*).

Refleksjonsoppgaven ble brukt som en introduksjon til det nye temaet i naturfag; kjønn, seksualitet og mangfold. Siden spørsmålene ikke ber om sensitiv informasjon fra elevene, var det ikke nødvendig med samtykkeskjema i forkant. Ved å informere om denne oppgaven og å ha et

samtykkeskjema på forhånd tenkte jeg at jeg ville få oppgaven til å virke mer alvorlig enn den var. Jeg ville ikke at elevene skulle få et fokus på at dette var en prøve, men heller oppgaver for å få i gang tankene deres og for å reflektere litt rundt temaet. Jeg ville heller ikke påvirke elevene med informasjon verken om bacheloroppgaven min eller om temaet *kjønn* i forkant, i og med at målet var å se på hva de faktisk tenkte selv og hvilke kunnskaper og holdninger om begrepet *kjønn* de satt inne med fra før. Derfor så jeg det som mer hensiktsmessig å informere om min undersøkelse, og be om samtykke, i etterkant.

3.3 Analyseprosessen

Elevenes innleveringer kan analyseres på flere måter. En kan ta for seg elev for elev og analysere innleveringene deres systematisk. Det er også mulig å ta for seg et lite utvalg av elevene, men da vil det ikke være nok datamateriale til å si noe om klassen som helhet. Vi vil dermed ikke kunne svare på problemstillingen. Jeg har valgt å fokusere på et bredt utvalg av sitater, og analysert disse.

Da jeg skulle analysere spørreskjemaene leste jeg først gjennom alle og så etter likheter mellom elevenes svar. Jeg oppdaget at det var enkelte ord og vinklinger som gjentok seg, og jeg kunne ut ifra dette formulere tre kategorier; *definisjonen av kjønn*, *kjønnsforskjeller* og *kjønnets betydning i samfunnet*. Jeg gikk deretter systematisk gjennom elevens svar på nytt, og noterte meg hva de hadde sagt under de ulike kategoriene. Under hver kategori kunne jeg igjen notere meg hvor mange elever som hadde svart det samme, og jeg kunne da få en oversikt over eventuelle fellestrekk. Svar som skilte seg spesielt ut ble også notert. Jeg valgte meg ut noen sitater under hver kategori som jeg anser som representative for klassen, og drøftet videre med utgangspunkt i disse. Hvilke forståelser av kjønn elevene fremmer er blitt tolket på bakgrunn av svarene deres.

3.4 Ethiske hensyn

Om barn under 15 år skal delta i forskning kreves det samtykke fra foreldre (Nilssen, 2012, s.151). Siden min undersøkelse ble gjort i en 10.klasse, og alle elevene var fylt 15 år, var det

dermed ikke nødvendig med samtykke fra flere enn elevene selv. Informasjon om min oppgave, anonymitet og hva innleveringene eventuelt skulle brukes til ble gitt muntlig i etterkant av undersøkelsen. Dette var for å sikre at elevene samtykket til bruken av deres innleveringer og at det ble gitt mulighet for å trekke tilbake innleveringen om de ikke ønsket å delta. Alle elevinnleveringene var anonyme og alle samtykket til at jeg fikk bruke deres innlevering i min bacheloroppgave.

3.5 Validitet og reliabilitet

Validitet i kvalitative studier handler ifølge Larsen (2017) om bekreftbarhet, troverdighet og overførbarhet. Ordet *validitet* betyr *gyldighet*, og handler om hvor godt dataene representerer det fenomenet man ønsker å undersøke (Christoffersen & Johannessen, 2012). For å prøve å svare på min problemstilling, *Hvilke forståelser av kjønn kommer til uttrykk hos en norsk 10.klasse i 2019?*, har jeg sett etter fellestrekk med de ulike kjønnsteoriene og kjønnsteoretikerne i elevenes svar. Jeg har også forsøkt å si om det er noen teorier som kommer tydeligere frem enn andre. Elevenes svar har gitt meg et godt grunnlag for dette, ettersom flertallet av elevene har svart utfyllende på de fleste spørsmålene. Undersøkelsen har gitt meg et stort nok datamateriale til å se sammenhenger og likheter, og til å tolke disse. Jeg anser dermed resultatene mine som representative for det fenomenet jeg ønsker å undersøke, altså hvilke forståelser av kjønn som kommer til uttrykk hos elevene. Det er viktig å poengtere at denne undersøkelsen kun sier noe om akkurat denne klassen og disse elevene, og er ikke omfattende nok til å si hva ungdom generelt tenker om kjønn. Jeg har gjennomført en liten, kvalitativ studie, men det er likevel mulig at den har en viss overføringsverdi til andre ungdommer i samme aldersgruppe.

Reliabilitet i kvalitative studier handler om hvor troverdige undersøkelsene er (Larsen, 2017, s.95). Hvorvidt elevene har svart på oppgavene fullstendig ærlig vil være en usikkerhet i denne undersøkelsen. Noen kan for eksempel ha tatt inspirasjon fra sidemannens svar. Det er også mulig at elevene har en oppfatning av hva som er «rett svar» på disse spørsmålene, altså at enkelte tenker at de i en slik situasjon bør være politisk korrekte. Jeg har ingen forutsetning for å si noe om dette har forekommet eller ikke, men trekker det likevel frem som en mulig faktor. Mitt

utgangspunkt er at elevene har svart ærlig og selvstendig. En annen viktig faktor som har betydning for resultatene er mitt eget drøftingsarbeid. Svarene elevene avga i undersøkelsen er blitt komprimert til et utvalg sitater, som deretter er blitt tolket. Det er dermed mulig at elevene har blitt tildelt forståelser og meninger de kanskje ikke ville kjent seg igjen i. Dette er en risiko man tar når man skal tolke personers forståelser basert på ett sitat. Likevel er dette noe jeg har tatt høyde for. Enkelte sitater har klare likhetstrekk med enkelte teorier eller teoretikere, mens andre sitater må i større grad tolkes.

4. Analyse av resultater

I dette kapittelet vil jeg legge fram resultatene fra undersøkelsen min og gjøre en løpende drøfting av dem i lys av teori. Jeg har valgt å sortere dem etter tre kategorier; *definisjonen av kjønn*, *kjønnsforskjeller* og *kjønnets betydning i samfunnet*. Alle sitatene er gjengitt nøyaktig slik de er skrevet av elevene i innleveringene deres. Elevenes forståelser og meninger er, som nevnt i forrige avsnitt, blitt tolket ut ifra disse sitatene.

4.1 Definisjonen av kjønn

4.1.1 Elevenes definisjoner

I det første spørsmålet blir elevene spurt om å definere begrepet kjønn. De fleste svarer her nokså kort og mange ramser opp hvilke kjønn man kan være.

“Begrepet kjønn vil si de to forskjellige kjønnene vi har, altså gutt & jente.”

“Det er bare to kjønn, mann og kvinne”

“Mann, kvinne, intetkjønn”

“Kjønn er det begrepet vi bruker på om du er gutt, jente eller annet.”

Vi ser at elevene er uenige om definisjonen. Noen skriver at det kun finnes to kjønn, mann og kvinne, og en av elevene svarer at det i tillegg er noe som kalles intetkjønn. Det siste sitatet er av en elev som definerer kjønn som «gutt, jente eller annet». Eleven har ikke spesifisert hva som menes med «annet», men det kan tolkes som at eleven er åpen for flere kjønn. Dette støtter den diskursive tilnærmingen, hvor kjønn blir til i det vi setter ord på det og dermed alltid er i endring. Det åpner for at det kan oppstå nye kjønn og nye definisjoner av kjønnsbegrepet i fremtiden. Fem av elevene svarer derimot mer utfyllende og gir en større forklaring på hva de tenker kjønn egentlig betyr. Én skriver at

“Kjønn handler om du tilhører den maskuline eller feminine delen av naturen, men i dagens samfunn er det lite som skal skille mellom menn/kvinner.”

Her blir maskulinitet og femininitet trukket fram som forskjellen mellom de ulike kjønnene. Det kan dermed virke som at eleven tenker at det kun finnes to kjønn. Hva som er maskulint og feminint er ikke definert. I følge Camille Paglia har alle mennesker elementer av både femininitet og maskulinitet i seg, og en kan da spørre seg hvor man skal sette skillet mellom mann og kvinne. Det kunne vært interessant å få eleven til å utdype dette. Denne eleven nevner også at det handler om naturen, men at dette ikke har stor betydning i dagens samfunn. Det beskrives ikke hvorfor det er lite som skiller menn og kvinner i dag.

En annen elev skriver:

“Begrepet kjønn er brukt for å beskrive menneskets identitet og deles ofte inn i mann, kvinne og intetkjønn.”

Kropp nevnes ikke hos denne eleven, men ordet identitet blir istedenfor brukt til å beskrive kjønn. Dette viser en psykoanalytisk tilnærming hos eleven, der kjønn blir sett på som en identitet. I tillegg skriver eleven at kjønn *ofte* deles inn i mann, kvinne og intetkjønn. Dette kan bety at også denne eleven er åpen for flere typer kjønn.

4.1.2 Kategorier av kjønn

Vi kan på bakgrunn av elevenes innleveringer si at de deler kjønnene inn i hovedsakelig 2 eller 3 kategorier. Åtte av elevene sier det finnes to kjønn; mann og kvinne. Fem av dem deler begrepet inn i tre kategorier; mann, kvinne og intetkjønn. Den siste eleven skriver gutt, jente eller annet (se sitat i forrige avsnitt), og sier videre at:

“I den tiden vi lever i idag er det greit å ikke definere seg som noe. Altså; det er ikke bare jente og gutt. Nå er det mere slik at du er den du er og det er greit.”

Denne eleven oppfatter det altså slik at det i samfunnet vårt i dag er åpent for å ikke definere seg som noe, det er heller opp til hver enkelt person å finne sin egen kjønnsidentitet. Dette vitner om en poststrukturalistisk tilnærming til kjønn der det biologiske ikke settes først. Eleven viser har likhetstrekk med Judith Butler sine teorier. Når eleven skriver at det ikke bare er jente og gutt, kan det tolkes som at personen tenker at det kan finnes flere kjønn enn mann og kvinne.

4.1.3 Bestemmelse av kjønn

På spørsmålet om hva som bestemmer hvilket kjønn en person tilhører har elevene ulike svar, men mange mener det samme. Noen skriver kort at kjønnsorganet bestemmer, men de fleste elevene har mer utfyllende svar enn dette. Her er noen utvalgte sitater fra elevenes besvarelser:

“Hovedsakelig er det jo kroppen og kjønnsorganene og hormonene som avgjør hvilket kjønn du er. Men hvordan du føler deg innvendig har også en del og si. “

“Sosialt er det personen selv, men egt. kjønnsorganet.”

Disse elevene mener at biologien spiller en stor rolle i bestemmelsen, samtidig som følelser også er en viktig del av det. De gir altså både sosialt og biologisk kjønn betydning i bestemmelsen. Det kan likevel være litt vanskelig å få tak på hva elevene egentlig mener. Den første eleven gir uttrykk for at begge deler bestemmer, kanskje like mye. Den andre virker mer motsigende, og eleven er kanskje usikker på om det er det sosiale eller det biologiske som veier tyngst.

En annen elev skriver at:

“Det som til syvende og sist bestemmer hvilket kjønn man tilhører er seg selv. [...] Det som bestemmer kjønn fra starten av livet er hvilket kjønnsorgan man har. “

Eleven skriver her at det altså er opp til hver enkelt å bestemme hvilket kjønn man tilhører. Fra starten av livet blir vi tildelt et kjønn på bakgrunn av kjønnsorganet, men det kan altså virke som om dette er en «midlertidig løsning» inntil vi er gamle nok til å selv finne ut hvilket kjønn som er riktig for oss. Dette kan i så fall minne om en psykoanalytisk måte å se kjønn på, der kjønn er en identitet som utvikles over tid.

De fleste elevene drar fram både biologisk og sosialt kjønn. De er nokså enige i at kjønnsorganet i utgangspunktet bestemmer, men at følelser også er en faktor. Det gis uttrykk for at de mener

hver person kun har ett kjønn, og sier at både det sosiale og det biologiske er med på å avgjøre dette.

En elev setter bestemmelse av kjønn i en større sammenheng ved å svare:

«Kroppsdeler

Tankegang

Gud/ingen»

Denne eleven gir i likhet med de fleste elevene både kropp og tanker innvirkning på kjønnnet. Det kan også tolkes som at eleven i tillegg vil få fram at enten finnes det en gud som har skapt hvert menneske og dermed også deres kjønn, eller så er det ingen som har bestemt det, det bare er sånn. Ut ifra dette svaret kan det da se ut til at eleven ikke tenker at kjønn er noe man kan bestemme selv, og at det ikke er sosialt konstruert. Denne elevens tanker likner mindre på poststrukturalisme, og mer på teoretikere som Camille Paglia sine teorier.

4.2 Kjønnforskjeller

Når elevene blir spurt om hva de tenker på som forskjeller mellom kjønnene er kropp et sentralt stikkord. Omtrent alle elevene nevner biologiske forskjeller. Noen skriver kjønnsorganer, mens andre legger til hormoner eller kroppsbygning. Hvor utfyllende elevene svarer er svært variert. Mens enkelte kun har skrevet ordet “kropp”, har andre skrevet så detaljert at de kommer inn på hormonene østrogen og testosteron. En elev skriver for eksempel at:

“Biologisk er kvinner skapt for å bære frem barn, og menn er sterkere for å kunne jakte. Likevel blir det feil å si at menn er de dominante, fordi i det moderne samfunnet er det tilrettelagt minst like mye for kvinner.”

Her kan man se tydelige likhetstrekk med den evolusjonspsykologiske tilnærmingen, spesielt i den første setningen der eleven skriver at menneskets biologi stammer fra den gangen vi levde i et jeger- og sankersamfunn. Eleven skriver om grunnleggende kjønnsforskjeller i et evolusjonistisk perspektiv, men understreker også at samfunnet har forandret seg.

Flere tenker på kjønnsforskjeller som noe mer enn bare kropp. Elevene nevner tankegang, mentale innstillinger, egenskaper, interesser og ferdigheter som forskjeller mellom kjønnene uten at disse blir videre utdypet:

«Hoved forskjellen mellom de ulike kjønnene er jo kroppen vår. Hormonene våres. Forskjeller kan også være at gutter og jenter har ulike interesser.»

Eleven kan synes å tenke at den største forskjellen mellom kjønnene er kroppen, og at dette er opplagt. I tillegg kommer, ifølge eleven, kjønnsforskjeller til uttrykk gjennom ulike interesser, noe som evolusjonspsykologien i noen tilfeller mener å kunne forklare ved biologi. Det kommer imidlertid ikke frem i undersøkelsen hvilke interesser det er snakk om, og hvorvidt eleven mener disse er sosialt konstruerte eller genetiske. En annen elev skriver:

«Hvordan de tenker og oppfører seg.»

Kjønnsforskjeller er hos denne eleven kun tankegang og oppførsel, kroppslige forskjeller blir ikke nevnt. Det er vanskelig å tolke hvilken forståelse av kjønn denne eleven har på bakgrunn av dette ene sitatet. Fra et poststrukturalistisk ståsted vil dette vise at det er personen selv som bestemmer sitt eget kjønn – det handler om identitet. Det vil da for eksempel være mulig å tenke og oppføre seg som en mann uavhengig av hvilken kropp man har, og en vil da kategoriseres som mann. Fra et evolusjonspsykologisk perspektiv viser dette hvordan biologi og gener også gjelder i psykologien, og at kjønnsforskjeller også kommer fram på dette feltet.

Andre er ikke like konkrete i hvilke forskjeller det er snakk om:

«Jeg tenker at forskjellen mellom kjønnene kan ha med hvor feminin man er eller hvor maskulin man er. Selv om vi ikke liker å tenke over det så kan det være store forskjeller på kvinner og menn.»

Maskulinitet og femininitet blir her nevnt igjen, og man kan anta at eleven mener at kvinner er mer feminine enn menn, og menn er mer maskuline enn kvinner. Eleven sier ikke noe sikkert om kjønnsforskjeller, og er tydelig på dette ved å understreke «kan det være». Det blir heller ikke utdypet hvilke forskjeller det eventuelt er snakk om. Det er vanskelig å få tak på hva eleven egentlig tenker om dette. Enten er eleven ærlig, og er usikker på hvilke forskjeller som finnes mellom kjønnene, og om de i det hele tatt finnes. Kanskje er eleven usikker på om forskjellene har noen særlig innvirkning på samfunnet og livene våre i dag, altså om de fortsatt er relevante. Det er også mulig at eleven er redd for å være for påståelig og bestemt. Kjønnsforskjeller er tross alt et utfordrende tema å diskutere.

Noe man også legger merke til er at enkelte elever er korte og bestemte i sine svar, mens andre drøfter mer. Det er ikke alltid like lett å tolke om det som er skrevet er elevens egne tanker eller om det er en observasjon av andres meninger:

«Det kan være mange forskjeller mellom kjønnene. Mange mener at hankjønnen er fysisk sterkere enn hunkjønnen, og at hunkjønnen har større omsorgsevne enn hankjønnen.»

Også denne eleven er uklar i sitt svar ved å skrive at det *kan være* mange forskjeller mellom kjønnene. Dette gjør at man blir nysgjerrig på hvilke forskjeller det da kan være snakk om. Eleven gir oss et eksempel i neste setning ved å trekke frem fysisk styrke og omsorgsevne som to områder hvor kjønnene skiller seg fra hverandre. Likevel skriver eleven at *mange mener* dette, og vi kan heller ikke her være sikker på om dette er elevens egne meninger eller kun en formulering for å unngå å framstå for påståelig. Det er også mulig at eleven ikke selv har tatt stilling til utsagnet, men observerer at det blir diskutert.

4.3 Kjønnets betydning i samfunnet

Når det er snakk om kjønnets betydning i samfunnet er det interessant å se hvor mange som trekker inn samfunnets utvikling. De fleste ser kjønn i et historisk perspektiv på et eller annet punkt i undersøkelsen. Noen nevner dette når de skriver om definisjonen av kjønn:

«Alle mennesker har et kjønn. Det startet originalt med to kjønn, kvinne og mann. I nyere tider er det mer og mer vanlig å bytte kjønn (transseksuell) eller å definere seg selv som intetkjønn.»

Eleven fastslår først at alle mennesker har et kjønn. Deretter beskrives en utvikling fra kun to kjønn til en mer fleksibel kjønnsinndeling. Det er altså i nyere tid opp til hver enkelt hva de vil definere seg som.

Andre nevner indirekte historiske forskjeller når det er snakk om bestemmelse av kjønn:

«I dag er det mentaliteten til en person som bestemmer hvilket kjønn en tilhører.»

Dette sitatet viser en konstruktivistisk tilnærming til kjønn, slik også Judith Butler og andre poststrukturalister ser det. Uten å si noe om hvordan samfunnet var før i tiden gir eleven oss et inntrykk av at det har endret seg, og at den forståelsen om at individets mentalitet bestemmer kjønn er noe nytt. En annen elev har liknende tanker:

«I den tiden vi lever i i dag er det greit å ikke definere seg som noe.»

Denne eleven har nok de samme tankene som de to foregående elevene, men på ett punkt står det i strid med den første elevens svar. Mens den øverste eleven poengterer at alle mennesker har et kjønn, sier denne eleven at det er greit å ikke definere seg som noe.

Noen trekker inn det historiske perspektivet når de skriver om kjønnets betydning i samfunnet:

«I samfunnet vårt i dag betyr kjønn mye. Og å være født i feil kropp blir mer og mer akseptert.»

Eleven bak dette sitatet ser kjønn som betydningsfullt i samfunnet vårt i dag. For å vise dette trekkes begrepet *født i feil kropp* inn, og at mennesker som bryter med kjønnsnormen, eller føler seg som et annet kjønn enn det kroppen tilsier, blir stadig mer aksepterte i samfunnet. Men ikke alle er enig i hvor stor betydning kjønn har:

«I dag har ikke kjønn like stor betydning som før med tanke på at mange flere kvinner er ut i arbeid, men vi blir for eksempel inndelt i gutte og jente doer og garderober. Det kan være bra, men det kan være ubehagelig for noen f.eks. transseksuelle.»

Vi kan her se at elevene er uenige i hvor stor betydning kjønn har i samfunnet. Denne eleven ser på likestilling i arbeidslivet som en av grunnene til at kjønn ikke betyr like mye i dag som det gjorde før. Likevel er kjønn fortsatt av betydning, noe som kommer til uttrykk i eksempler som kjønnsdelte garderober og toaletter. Eleven er verken åpenbart for eller imot dette.

Det er altså tydelig at de fleste elevene har kjennskap til hvordan samfunnet har endret seg på disse områdene, og at de mener det er viktig å dra fram. Det er interessant å se at de er uenige i hvor stor betydning kjønn har i dag. Dette vitner om ulike oppfatninger av både kjønn og av samfunnet vårt. De fleste er likevel enige om at samfunnet har endret seg til å bli mer liberalt, og mer poststrukturalistisk. Dette kommer fram ved at mange nevner at det før var kjønnsorganet aleine som bestemte kjønn til en person, mens det i dag er enkeltindividet som har definisjonsretten. At de fleste elevene er enige om dette er et svært interessant funn. Mens mange mener denne forståelsen drar samfunnet i riktig retning, er det akkurat denne utviklingen teoretikere som Camille Paglia kritiserer og mener er problematisk.

5. Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å svare på problemstillingen: *Hvilke forståelser av kjønn kommer til uttrykk hos en norsk 10.klasse i 2019?* Gjennom min undersøkelse har jeg fått et innblikk i elevenes tanker og meninger om kjønnsbegrepet, og har deretter tolket og drøftet dem i lys av teori.

Alle elevene nevner mann og kvinne som ulike kjønn, men mange beskriver også et tredje kjønn, ofte beskrevet som *intetkjønn* eller *annet*. Det er ulike meninger og forståelser som kommer til uttrykk hos elevene når de blir spurt om hva som bestemmer en persons kjønn. Flertallet mener at kroppen bestemmer en persons kjønn, men at følelser også spiller en rolle i dag. De gir både kropp og følelser innvirkning på kjønn. Hos de fleste kommer det frem at det er opp til hver enkelt person å bedømme sitt eget kjønn. Det kan se ut til at poststrukturalismen har funnet sin vei inn i skolen, i hvert fall i denne klassen.

Enkelte elever skiller seg likevel fra flertallet ved enten å gi det biologiske kjønn eller det sosiale kjønn full definisjonsrett. Det er altså noen elever som ser på kjønn som noe naturgitt, og som deler Camille Paglia sitt syn. Andre ser på kjønn som sosialt konstruert, og er mer enig med Judith Butler. Både den poststrukturalistiske og evolusjonspsykologiske tilnæringsmåten er dermed representert i denne klassen.

Når det kommer til kjønnets betydning i samfunnet er elevene uenige. Noen mener det har liten betydning, mens andre sier det har stor betydning. Dette er et interessant funn, fordi det sier noe om hvor forskjellig vi oppfatter systemene rundt oss, og det sier også kanskje noe om selve samfunnet og dets utvikling.

Det tydeligste og mest interessante funnet er at et klart flertall av elevene viser en blandet forståelse av kjønn, med innslag av flere teorier. Mange har likhetstrekk til både poststrukturalisme og evolusjonspsykologi i samme svar, noe som kan virke motsigende. Det er ikke enten det biologiske eller det sosiale kjønn som er viktigst, det er en god blanding. En kan forsøke å forklare hvorfor elevene svarer så blandet. De er utsatt for ulike og flere impulser enn generasjonene før dem har vært. De ulike mediene, og spesielt internett, gir oss enorme mengder informasjon. I tillegg har familie, venner og andre mennesker rundt elevene innflytelse på hvilke meninger og holdninger de utvikler. Elevene har mest sannsynlig hørt forskjellige utsagn om

kjønn fra ulike kilder. I mange medier fremmes den poststrukturalistiske tilnæringsmåten til kjønn, hvor for eksempel begreper som «født i feil kropp» er blitt en del av ungdommens vokabular. På den andre siden lærer ungdommene om kroppen og kjønnsforskjeller på skolen, og de som er kritiske til poststrukturalistiske tendenser har også en stemme i sosiale medier. Det er ikke vanskelig å forestille seg at dette kan være et utfordrende terreng å orientere seg i, og kanskje elevene ikke har rukket å reflektere over, og danne sin egen mening om temaet. Vi kan dermed tenke oss at det er forståelig at elevene ikke har et enstemmig, enkelt svar på spørsmålene om kjønn. De har heller en blandet forståelse, og kanskje gjenspeiler dette samfunnet vårt ganske godt? Hvordan vi forstår kjønnsbegrepet er i endring, og blir mer komplekst.

Denne undersøkelsen er en liten, kvalitativ undersøkelse som kun kan si oss noe om disse elevenes tanker om kjønn, og kan ikke si noe om elever generelt. I denne undersøkelsen har jeg valgt ut noen sitater og tatt utgangspunkt i disse i min drøfting. For å gjøre det lettere å forstå elevens meninger kunne jeg ha sett på hele besvarelsen til eleven. Da ville jeg fått et mer helhetlig bilde av elevens forståelse. En annen fremgangsmåte for å svare på problemstillingen kunne altså vært å analysere hver enkelt elev, og deretter se undersøkelsene i sammenheng med hverandre. Det hadde vært interessant å gjøre en større studie på dette for å prøve å kartlegge hvilke forståelser og holdninger elever i Norge generelt har til kjønnsbegrepet. Da hadde man hatt mulighet til å stille flere spørsmål, og dekket en større del av dette feltet. For eksempel kunne det vært interessant å se hvilket kjønn eleven selv har, og undersøkt om det er en forskjell i forståelser mellom de ulike kjønnene. En slik utvidet studie kunne gitt oss kunnskap som ville vært nyttig i møte med elever og da spesielt i undervisningen. Det ville også gitt oss et større grunnlag for å kunne si noe om samfunnets utvikling.

Litteraturliste

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo:

Abstrakt forl.

Gender. (n.d.) I *Oxford English Dictionary*. Hentet fra

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/gender>

Jegerstedt, K. (2008). Camille Paglia. I Mortensen, E., Egeland,

C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. & Sampson,

K. *Kjønnsteori* (s. 249-255). Oslo: Gyldendal akademisk.

Jegerstedt, K. (2008). Judith Butler. I Mortensen, E., Egeland,

C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. & Sampson,

K. *Kjønnsteori* (s. 74-86). Oslo: Gyldendal akademisk.

Jegerstedt, K. & Mortensen, E. (2008). Hva er kjønn?: Ulike tilnæringsmåter. I Mortensen, E.,

Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. & Sampson,

K. *Kjønnsteori* (s. 15-22). Oslo: Gyldendal akademisk.

Kennair, L. E. O. (2017). *Evolusjonspsykologi*. I Store norske leksikon. Hentet fra

<https://snl.no/evolusjonspsykologi>

Kennair, L. E. O. (2004). *Evolusjonspsykologi: en innføring i menneskets natur*. Trondheim: Tapir

Akademisk Forlag

Larsen, A. K. (2017). *En enklere metode: veiledning i samfunnsvitenskapelig*

forskningsmetode (2. Utg.utg.). Bergen: Fagbokforl.

Laqueur, T. (1990). *Making sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*. Cambridge, Mass:

Harvard University Press.

Lov om endring av juridisk kjønn. (2016). Lov om endring av juridisk kjønn

(LOV-2016-06-17-46). Hentet fra <https://lovdata.no/LTI/lov/2016-06-17-46>

Mortensen, E. (2008). Psykoanalytisk tilnærming. I Mortensen, E., Egeland,

C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. & Sampson,

K. *Kjønnsteori* (s. 22-23). Oslo: Gyldendal akademisk.

Mühleisen, W. & Lorentzen, J. (2006). Kjønnen får hvile. I Lorentzen, J. & Mühleisen, W.

(Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok* (s. 277-285). Oslo: Universitetsforlaget.

Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*.

Oslo: Universitetsforl.

Sex. (n.d.) I *Oxford English Dictionary*. Hentet fra

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/sex>

Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i naturfag* (NAT1-03). Hentet fra

<http://data.udir.no/kl06/NAT1-03.pdf>

Williams, J. (2005). *Understanding Poststructuralism*. United Kingdom: Taylor & Francis Ltd –

M.U.A.

Vedlegg 1

Tanker om ordet *kjønn*

Hvordan vil du definere begrepet *kjønn*?

Hva tenker du er forskjellene mellom de ulike kjønnene?

Hva bestemmer hvilket kjønn en person tilhører?

Hvilken betydning har kjønn i samfunnet vårt i dag?

